

Исследование ритмизации авторского замысла проводится с учётом явления лексематической рекуррентности. Особенности лексико-семантической ритмизации литературного произведения устанавливаются на основе рекомбинаций лексического повтора, маркирующего концептуальное поле дискурса и динамику содержательно-концептуальной информации.

Ключевые слова: ритм, дискурс, концепт, контекст, информация, стратификация.

SUMMARY

Shtakina L. A., Govzheyeva M. S. Lexico-semantic rhythmicity of the literary discourse cognitive information processing

The article highlights lexical-semantic markers of the literary discourse conceptual dynamics. The focus of this research is primarily on the lexemic recurrence of the verbal context. Peculiarities of the discourse rhythmicity are singled out through the network of semantically adequate markers of the discourse conceptual entities. Specifics of the discourse imagery is considered within the framework of the literary work conceptualization.

Key words: rhythm, discourse, concept, context, information, stratification.

*О.І. Баранова
(м. Горлівка, ДНР)*

УДК 81'342.2(=111)

КОАРТИКУЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КОНСОНАНТНИХ КЛАСТЕРАХ ТА ПРОБЛЕМА НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ОРФОЕПІЧНОЇ ВИМОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Коартикуляційні процеси з давніх пір є предметом вивчення фонетистів, а практичний курс фонетики будь-якої мови знайомить тих, що її вивчають, з основними тенденціями впливу фонетичного оточення на артикуляцію звуків, що знаходяться поряд. Інтерес до вивчення коартикуляційних проявів можна пояснити тим, що науці поки мало про це відомо. Лише невелика кількість лінгвістів займаються дослідженнями мови та мовлення з боку фонетики. Спеціалісти припускають, що коартикуляційні процеси можуть стати відповіддю на питання, як реалізується формування мови, яким чином наш мозок та центральна нервова система керують цим процесом.

З курсу практичної фонетики відомо, що артикуляція – це сукупність рухів та положення органів мови, необхідних для утворення звуків, що є характерними для мови. Артикуляція будь-якого звука складається з трьох фаз: екскурсії, переходу артикуляторів від стану спокою до положення, характерного для вимовляння даного звука; витримки, що відповідає цьому положенню; рекурсії, повернення артикуляторів до стану спокою. Перехід від однієї фази до іншої відбувається за допомогою декількох рухів. Однак, було б помилково вважати, що звуки в потоці мови є дискретними, незалежними один від одного сегментами, які вимовляються, послідовно витримуючи кожен з трьох фаз артикуляції. Насправді в процесі комунікації ми вимовляємо не окремі звуки, а взаємозв'язані звукові послідовності, і артикуляція будь-якого звука в потоці мови знаходиться під впливом артикуляції сусідніх звуків [1, с. 88].

Інколи артикуляційні рухи сусідніх звуків не накладаються, а так би мовити підлаштовуються один до одного. Наприклад, точна локалізація перепони для велярного вибухового [к] залежить від наступного голосного. Звук [к] буде більш поглибленим в тому випадку, якщо за ним іде голосний переднього ряду. В цьому не важко впевнитися, якщо послідовно вимовити слова *key-car*, *keel-cool*. У слові *dry* місце виникнення перепони при артикуляції [d] зсувається до заальвеолярної зони під впливом подальшого заальвеолярного апроксиманта [r].

Подібні явища, хоча і в різному ступені, можна спостерігати як в ретельному, так і в швидкому мовленні. Інколи вплив артикуляції одного звука на інший є несуттєвим, але часто відбувається так, що артикуляції звуків, що знаходяться поряд, зазнають значних змін. Німецькі вчені П. Менцерат та А. Лацерда були у числі перших, хто почали детально вивчати накладання артикуляційних жестів сусідніх звуків. Цей процес був названий коартикуляцією (coarticulation). Коартикуляцію можна визначити як вплив фонетичного контексту на артикуляцію мовних звуків, що має широке розповсюдження в різних мовах.

Фонетисти-експериментатори, що працюють в цій сфері, намагаються встановити причини, через які виникають коартикуляційні тенденції, визначити, як взаємодіють артикулятори в момент вимовляння звука, у якій фазі відбувається накладання артикуляційних жестів, коли відбувається зближення голосових зв'язок, які механізми нашого організму забезпечують точну скоординованість мовних органів і т.д. Ще залишається багато питань, адже через технічні труднощі отримання експериментальних даних, навіть в умовах лабораторних експериментів, є неможливим. Незважаючи на це, встановлено,

що коартикуляція виникає під впливом головним чином двох причин, що мають універсальний характер [1, с. 89].

Перша причина обумовлена прагненням людини, що говорить, швидко та ефективно передати інформацію в максимально стислий термін, доклавши при цьому мінімум зусиль. Збільшити швидкість вимовляння мовного відрізка стає можливим при накладанні артикуляційних рухів, що входять у склад інших звуків, що водночас зменшує навантаження на м'язи, які беруть участь у здійсненні цих рухів. Внаслідок цього деякі звукові сегменти в слові можуть випадати, а різниця в артикуляції інших може бути зведена до мінімуму.

Друга причина, що сприяє виникненню коартикуляції, є чисто фізіологічною. Обмеження, які діють при артикуляції, яскраво проявляють себе при вимовлянні скоромовок типу *Карл у Клары украл кораллы*. Труднощі, що виникають при цьому, наочно показують, що мовні органи характеризуються різними руховими здатностями. Коартикуляція легко виникає в тих випадках, коли основні артикуляційні рухи сусідніх звуків відбуваються за допомогою різних органів.

Термін «коартикуляція» використовується у якості загальної назви для процесів, що позначають вплив артикуляції сусідніх звуків. У більш вузькому значенні розрізняють власне коартикуляцію, асиміляцію та акомодацию.

Під власне коартикуляцією розуміють процес поєднання артикуляційних рухів. Терміни «асиміляція» та «акомодация» вживають при описанні результатів поєднання артикуляційних рухів, коли артикуляція будь-якого звука зазнає деяких змін під впливом артикуляції сусіднього звука, при цьому вплив приголосного на приголосний називається асиміляцією (*dry*), а голосного на приголосний – акомодациєю (*key*) [1, с. 89].

Тим, що вивчають іноземну мову, необхідно познайомитися з основними правилами взаємодії звуків, що є типовими для даної мови, і навчитися їх дотримуватися у власному мовленні, тому що ігнорування цих явищ призводить до посилення іншомовного акценту, і це робить мову того, хто говорить, важкою для сприйняття, а це, в свою чергу, заважає комунікації.

Розглянемо найбільш помітні для англійської мови випадки впливу одного звука на інший: втрата вибуху, носовий вибух, латеральний (боковий вибух), комбінації проривних та фрикативних приголосних.

Для англійської мови найбільш характерними є різноманітні коартикуляції приголосних. Вони можуть торкатися практично будь-якої ознаки в їх утворенні: робота голосових зв'язок, місце артикуляції, спосіб артикуляції, положення губ [1, с. 93].

Ми навели лише ряд прикладів коартикуляційних процесів в консонантних кластерах. Коартикуляційний процес між приголосними зазначається як асиміляція.

Лінгвістичний енциклопедичний словник дає таке визначення терміну асиміляція: (з лат. *assimilation*-уподібнення) – це один з найбільш розповсюджених видів комбінаторних змін звуків: артикуляційне уподібнення в процесі мовлення звуків один до іншого в межі слова або словосполучення.

Асиміляція є одним із процесів, який потрібно розуміти тим, що вивчають англійську мову, адже без цього неможливо усунути іншомовний акцент та оволодіти орфоепічною (літературною) вимовою.

У сучасній лінгвістиці поняття «вимова» має два тлумачення: вузьке та широке. У вузькому значенні «вимова» обмежується тільки вимовою звуків мови. При широкому тлумаченні цього терміна він огортає всі компоненти фонетичної будови: 1) його звуковий склад, тобто систему, так би мовити, сегментних фонем у їх реалізації у вигляді конкретних звуків, які є алофонами (відтінками, варіантами) тих чи інших фонем; 2) мовленнєву структуру складу (складоутворення та складоділення); 3) словесний наголос та 4) інтонацію – в широкому значенні цього терміна, тобто як діалектичної єдності фразової мелодики, фразового наголосу, темпу, паузації, ритму, тембру висловлювання.

Оскільки мова може служити найважливішим засобом людського спілкування тільки за умови, що вона існує в мовленні в матеріальній формі звуків, які вимовляють та сприймають, володіння вимовою абсолютно необхідно для використання мови в усіх її функціях. Психологія мови доводить, що і на письмі, і при внутрішньому артикулюємому читанні вимова також є присутньою у того, хто пише або читає, але найбільш яскраво вона проявляє себе при говорінні та читанні вголос – як рідною, так і іноземною мовами. Із факту існування не тільки зовнішніх виявів вимови, а і внутрішніх, можна зробити висновок про величезну важливість вивчення вимови іноземної мови в будь-якому учбовому закладі, у тому числі, в середній школі.

Програма з іноземної мови для середньої школи передбачає вивчення школярами (у визначеному обсязі) усіх видів мовленнєвої діяльності, у тому числі говоріння та читання вголос. Неодмінною умовою для навчання всіх, а особливо останніх двох видів діяльності, є навчання відповідної іноземної вимови. Таким чином, іноземна вимова – це також і програмна вимога [2, с. 5].

Існують два види вимови, які засвоюються при навчанні: орфоепічна вимова та апроксимована, тобто вимова, наближена в тому чи іншому ступені до орфоепічної.

Іноземна орфоепічна вимова – це така вимова, яка практично співпадає з літературною (стандартною) вимовою освічених носіїв вивчаємої мови. Володіння орфоепічною вимовою не є обов'язковим для розуміння інших осіб, які говорять з орфоепічною вимовою (як природних носіїв мови, так і тих, для кого вона не є рідною). Для цих цілей достатньо апроксимованої вимови.

В апроксимованій вимові, як і в орфоепічній, відсутні фонологічні помилки. Але апроксимована вимова характеризується не фонологічними помилками такої якості й у такій кількості, яка дозволяє сприймати усну мову та читання вголос даною мовою [2, с. 6].

Навчити іншомовної орфоепічної вимови основну частину школярів і студентів немовних учбових закладів практично неможливо. Головним фактором, що обумовлює цю неможливість, є дуже мала кількість годин, яка відводиться на вивчення фонетики англійської мови. Адже, для літературної вимови звуків, школярі перш повинні навчитися розрізняти фонему та процеси, які мають місце у буквосполученнях. У фонемному аспекті школярі припускаються таких помилок:

1. недостатнє розмежування фонем;
2. надмірне розмежування палаталізованих і не палаталізованих фонем;
3. надмірним розмежуванням англійської задньоязикової фонему [g], яка викликана наявністю відповідників цієї фонему в українській мові: задньоязикової та фарингальної фонем;
4. відхилення у вимові англійських шумних приголосних унаслідок того, що диференційною ознакою під час розрізнення англійських сильних/глухих та слабких/дзвінких приголосних є напруженість артикуляції, а не робота голосових зв'язок, тоді як в українській мові шумні приголосні протиставляються за диференційною ознакою дзвінкості-глухості;
5. заміною апікально-альвеолярних приголосних [t], [d], [s], [z], [n], [l] на дорсально-дентальні.

У фонетичному аспекті вимови приголосних допускаються такі помилки:

- 1) палаталізація алофонів англійських приголосних фонем;
- 2) відсутність палаталізації алофонів альвеолярних приголосних перед голосним заднього ряду та [l] (clear l);

3) оглушення дзвінких приголосних в кінці слова без збереження опозиції англійських приголосних за силою-слабкістю;

4) відсутність нейтралізації аспірації або її зменшення у відповідних позиціях;

5) недотримання у мовленні явищ носового і бокового прориву, відсутність втрати прориву;

6) некоректна вимова складів зі складотворним сонантом;

7) відсутність лабіалізації приголосних під впливом [w];

8) відсутність велляризованих алофонів фонем [l] та [n];

9) відсутність елізії [t], [d] як середнього компонента сполучень альвеолярних проривних;

10) відсутність у мовленні [r], що виконує функцію зв'язки;

Таким чином, хотілося б зауважити, що коартикуляційні процеси, зокрема асиміляція, дійсно впливають на формування літературних норм англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурая Е. А. Фонетика современного английского языка. Теоретический курс / Е. А. Бурая, И. Е. Галочкина, Т. И. Шевченко. – М., 2006. – 150 с.
2. Витлин Ж. А. Современные проблемы обучения грамматике иноязычных языков / Ж. А. Витлин // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 5. – С. 22.
3. Грязнова Н. А. Ассимиляция / Н. А. Грязнова // Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – С. 48.
4. Даниэль Джоунз. Словарь английского произношения / Джоунз Даниэль. – М., 1965. – С. 15-19, 31-32.
5. Зиндер Л. Р. Фонема в потоке речи. Модификация фонем / Л. Р. Зиндер // Общая фонетика / Л. Р. Зиндер. – М., 1979. – С. 217-234.

АННОТАЦИЯ

Баранова О. И. Коартикуляционные процессы в консонантных кластерах и проблема обучения английскому орфоэпическому произношению в средней школе

Статья посвящена процессу коартикуляции, причинам ее возникновения и влиянию коартикуляционных процессов на развитие норм литературного произношения.

Ключевые слова: артикуляция, коартикуляция, консонантные кластеры, ассимиляция, орфоэпическое произношение.

SUMMARY

Baranova O. I. Coarticulation processes in consonants clusters and the problem of teaching RP at secondary school

The coarticulation processes and the causes of their formation are analysed in the article as well as the influence of these processes on the developing of RP.

Key words: articulation, coarticulation, consonant clusters, assimilation, RP.

*Н.В. Гладкая
(г. Донецк, ДНР)*

УДК 81'23

ЛОГОЭПИСТЕМНЫЙ ХАРАКТЕР КРЕОЛИЗОВАННОГО ТЕКСТА В ИНТЕРНЕТ-КОММУНИКАЦИИ

В последнее десятилетие лингвистический интерес к невербальным средствам коммуникации значительно возрос. Этому способствовало интернет-пространство, которое в современном обществе играет значимую роль. Являясь уникальной виртуальной средой, Интернет предоставляет неограниченные возможности своим пользователям. Особое место занимает интернет-общение, которое привело к нейтрализации оппозиции устной и письменной речи и созданию особого типа речи – речи интернет-дискурса [10]. В современной сети Интернет широкой популярностью пользуются именно визуальные формы общения. Одной из таких форм являются так называемые креолизованные тексты (мемы, демотиваторы, интернет-комиксы, эдвайсы и проч.), т. е. «тексты, фактура которых состоит из двух негомогенных частей (вербальной языковой (речевой) и невербальной (принадлежащей к другим знаковым системам, нежели естественный язык)» [11, с. 180-181].

Причиной популярности является их развлекательно-юмористический характер. «Создавая или воспринимая высказывание в процессе коммуникации, каждый человек, прежде всего, опирается на свой опыт и знания о мире, соотнося сказанное с действительностью и производя мыслительные операции по выявлению смысловых ядер текста))» [12]. Для восприятия креолизованных текстов адресат должен обладать не только чувством юмора, но и уметь извлекать из комического текста «элементы имплицитного смысла высказывания, которые непосредственно, очевидным образом в смысл предложения не входят, но выводятся слушающим в речевом акте» [5].